

*The Future of Christian Social Ethics. Essays on the Work of Ronald H. Preston 1913-2001.* Red. E. L. Graham, E. D. Reed. New York–London: Continuum 2004 ss. 215.

Protestancka, w tym anglikańska, literatura etyczna ma długą i bogatą tradycję uwzględniania problematyki społecznej. W Church of England początki tego motywowanego religijnie zaangażowania społecznego sięgają końca XVIII wieku i Clapham Sect, a zwłaszcza tzw. chrześcijańskiego socjalizmu i F. D. Maurice'a (zm. 1872). W XX wieku wyróżnił się m.in. W Temple, arcybiskup Canterbury, także wielki działacz ekumeniczny. Ronald H. Preston, zmarły w 2001 r., był spadkobiercą tej tradycji chrześcijańsko-socjalistycznej i liberalnej, inkarnacyjnej teologii społecznej i uważa się go za jednego z czołowych teologów i etyków społecznych XX wieku. Był także pierwszym i wieloletnim kierownikiem Katedry Teologii Społecznej i Pastoralnej na University of Manchester. Był również bardzo aktywnym członkiem The Society for the Study of Christian Ethics, najważniejszego stowarzyszenia etyków angielskich. Spośród głównych prac Prestona warto wymienić: *Religion and the Persistence of Capitalism* (London: SCM 1979); *Church and Society in the Late Twentieth Century: The Economic and Political Task* (London: SCM 1983); *Confusions in Christian Social Ethics: Problems for Geneva and Rome* (London: SCM 1994). Jego zasługi dla myśli społeczno-ekonomicznej to szczególnie dowartościowanie dialogalnej natury chrześcijańskiej etyki społecznej, czyli uznanie wzajemnie krytycznego zaangażowania między źródłami i normami chrześcijańskiej tradycji społecznej (Biblia, teologia moralna) oraz autorytetem nauk społecznych i nauk o człowieku. Sam Preston był dobrze wykształcony w naukach ekonomicznych, co czyniło jego publikacje tym bardziej godnymi uwagi.

*The Future of Christian Social Ethics* to książkowe wydanie specjalnego zeszytu periodyku "Studies of Christian Ethics" (t. 17 nr 2), który przygotowano z okazji 90. rocznicy urodzin Prestona. Grono jego kolegów-profesorów i uczniów dokonało tu analizy i względnie całościowego podsumowania jego etycznego nauczania w zakresie życia społeczno-ekonomicznego. Warto zwrócić uwagę, że sam tytuł tego opracowania wyraźnie nawiązuje do dwóch książek Prestona: dość obszernej *The Future of Christian Ethics* (London: SCM 1987) i niewielkiej *The Future of Protestant Ethics* (Manchester: University Library of Manchester 1984). Po wprowadzeniu E. L. Grahama, następcy na katedrze w Manchesterze, całość recenzowanego studium dzieli się na cztery części. Najpierw uwaga zwraca się ku wspomnianemu chrześcijańskiemu socjalizmowi w relacji do społeczeństwa obywatelskiego. Tutaj m.in. D. B. Forrester z Edynburga tłumaczy ideę teologii społecznej, którą określa jako teologię, która „najpierw zabiega o dobro miasta, zanim będzie chronić interesy Kościoła”, która chce wpływać na sprawiedliwe ukształtowanie świata i społeczeństwa według Ewangelii i wiary, dążyć do ograniczenia zła, przemocy, do budowania narodu i pojednania w życiu publicznym; chce więc dodać głos Ewangelii do debaty

społecznej (s. 5-19). Podobną tematykę poruszają dwaj kolejni etycy, z uwzględnieniem specyfiki społeczeństwa szkockiego (do s. 46).

Część II nosi tytuł „Ekonomia polityczna a etyka teologiczna” (s. 47-117). Z czterech autorów dwaj, C.-H. Grenholm i N. Kamergrauzis, to wykładowcy etyki z Uppsali. Grenholm wskazuje na znaczenie dowartościowania problematyki sprawiedliwości w kształtowaniu moralności życia gospodarczego, tak na sposób świecki, jak i religijny (teologiczny), także z odniesieniami szwedzkimi. Kamergrauzis podkreśla potrzebę etyki chrześcijańskiej (religijnej) w życiu społecznym, gospodarczym, a nawet w ogóle w debacie publicznej i w życiu publicznym. I. Steedman z Manchesteru zwraca uwagę na zjawisko konsumeryzmu i jego negatywny wpływ na życie społeczne. Sporo uwagi poświęca również tematyce reklamy, jej dobrym i złym stronom. W końcu M. S. Northcott z Edynburga poddaje krytyce ekonomizm kapitalistyczny i socjalistyczny, wskazując przy tym na teologiczny realizm Prestona.

Kolejne teksty odnoszą się do miejsca wartości moralnych w życiu społecznym (do s. 172). Na podstawie badań w kilku wielkich miastach i środowiskach dostrzega się słabnące znaczenie i wpływ wartości na kształt życia społecznego i rosnącą niezdolność ludzi do udziału w życiu wspólnotowym i politycznym (K. Medhurst, J. Sweeney), a treści i idee teologiczne wydają się coraz bardziej nieobecne w debacie i życiu publicznym (G. Smith). Feministka H. Santon w swoim artykule szuka u Prestona przesłanek dla rozwijania myśli feministycznej i zwraca uwagę zwłaszcza na jego hermeneutykę podejrzliwości. Z żalem stwierdza jednak, że Preston nie zaangażował się bardziej w poprawę statusu kobiet w swoim czasie. Dwa kolejne teksty (W. Dackson, M. D. Chapman) analizują gdzie i w jakim stopniu Preston był wierny myśli społecznej i teologii chrześcijańskiego realizmu W. Temple, a gdzie nie do końca go zrozumiał, zwłaszcza na polu eklezjologii. Padają tu wezwania, by nadać etyce więcej miejsca w życiu społecznym i politycznym, tym bardziej, że dostrzega się tendencje do jej całkowitego usunięcia w sferę prywatną.

Ostatni blok tekstów to trzy artykuły na temat wzajemnych relacji między chrześcijańską etyką społeczną a zjawiskiem globalizacji. M. Brown z Cambridge odnosi się do pewnej kontrowersji między Prestonem a amerykańskim etykiem A. MacIntyre i zarzuca obu, że nie dość poważnie odnoszą się do współczesnej ekonomii globalnej (s. 173-181). P. Sedgwick z St. Michael's College podkreśla narastający globalny charakter ośrodków gospodarczych i pokazuje reakcje Kościołów na to zjawisko. Píše też o sprawiedliwości społecznej i równości w relacjach międzynarodowych (s. 182-196). Natomiast M. H. Taylor, profesor teologii społecznej z Uniwersytetu w Birmingham, zwraca uwagę na problem zaufania w system globalny, krytycznie pisze o jego zdolności dostarczania dóbr materialnych i moralnych, szkicuje też wskazówki na przyszłość (s. 197-215).

Recenzowane opracowanie, przy całym swoim krytycznym charakterze, pozwala dostrzec w R. Prestonie jednego z czołowych etyków społecznych XX wieku i to nie tylko w środowiskach anglikańskich czy protestanckich. Prace zbiorowe tego typu zawsze pozwalają zapoznać się z szerszym spektrum rzeczywistości społecznej, często słabo znanej współczesnym czytelnikom.

*Ks. Sławomir Nowosad  
Instytut Teologii Moralnej KUL*